

Engels hármias kritériuma arra az ábrázolási módra érvényes (ábrázolási módon tárgyat, témát, megformálási eszközöket és eszmeiséget értve), amely elsősorban a modern regényt jellemzi, úgy, ahogy az a tizennyolcadik századi kezdeményezések után a tizenkilencedik században kifejlődött. A realista regény (mellette a realista dráma) a tizenkilencedik század folyamán a modern irodalomnak annyira vezető műfajává vált, hogy tulajdonképpen már több volt, mint műfaj: az irodalomnak egész ága, amely nyugat-európai kezdetei és kivirágzása után, még a tizenkilencedik században, majd folytatódóan a huszadikban Kelet-Európán át elterjedt az egész földkerekségen. A realista regény a huszadik század első évtizedeitől kezdve elvesztette különben sem abszolút és nem is tartós egyeduralmát, de a jelek szerint életereje, termékenysége töretlen. A forradalmasodó irodalom új formáival s annak keretein belül maga a regény gyökeresen megújított vagy a regényes ábrázolás hagyományait és technikáit radikálisan elvető formáival él együtt, fejlődik párhuzamosan, termékeny kölcsönhatásban és nem kevésbé termékeny polemikus kapcsolatban.

A modern irodalom realista és nem realista formáinak tudományos értelmezése egyaránt álképzeltetetlen a realizmus történetének és a realizmus e történet tapasztalatait általánosító elméletének ismerete és segítségével nélkül.

Engels fenti meghatározását e vonatkozásban a regénytörténet klasszikus realista szakaszát jellemző elméleti formulának is tekinthetjük.

Természetesen, mint bármilyen más meghatározást az irodalomértelmezés bonyolult területén, az engelsi formulát is csak akkor lehetséges a maga iránymutató tartalmaiban helyesen értelmezni, ha nem csodakulcsnak tekintjük, amely minden mű kapuját kinyitja. Fel kell ismernünk és mindvégig számításba kell vennünk, hogy ez a meghatározás, függetlenül közvetlen apropójától, maga is a történelem egy bizonyos pontján, a marxizmus fejlődésének egyik meghatározott szakaszában, nemkülönben Engels életének egy ugyancsak pontosan meghatározható pillanatában keletkezett. A másik szempont, amelyet ezzel az engelsi realizmusértelmezéssel kapcsolatban nem volna helyes figyelmen kívül hagyni, az, hogy az egész formulát a három alkotóelemével *zárójeles kifejezésnek* kell tekintenünk, amelynek minden egyes tagját fel kell oldanunk, ki kell fejtenünk, s ezt a műveletet lényegében a történelmi fejlődés minden egyes újabb szakaszában meg kell ismételnünk.

HORVÁTH IMRE

ÉRTEKEM

Markomban tartok egy tiszta smaragdot,
melynek tüze úgy éget, hogy nem pattog.
Bízom magamban és mosolygok bátran
láthatatlan értékem birtokában,
s beleépül az egész valóm lassan
abba, miből — azt hiszik — kimaradtam.

HIVATÁSOM

Ha véreznem kell, nőjön körém túske.
Ha dobolnom, bőröm száz verő üsse.
S legyek jégből és álljak a napon,
ha elolvadni a feladatom!

A SZIGET

A közel hív kalandra, nem a messze.
Narfényt lopok egy szegetlen szigetre:
ne fázzanak rajta az elveszettek,
kiket jövő nemzedékek keresnek.